

РЕШЕНИЕ

№ 102

гр. София, 13.12.2021 г.

ВИМЕТО НА НАРОДА

Върховният касационен съд на Република България, Второ наказателно отделение, в публично заседание на двадесет и шести май през две хиляди двадесет и първа година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Галина Тонева

ЧЛЕНОВЕ: 1. Жанина Начева

2. Бисер Троянов

при секретаря Г. Иванова в присъствието на прокурора ... Комов изслуша докладваното от съдия Ж. Начева наказателно дело № 236 по описа за 2021 г. и за да се произнесе, взе предвид следното:

Касационното производство е образувано по жалба на подсъдимия И. В. К., на подсъдимия В. Н. К., на подсъдимия Н. В. К., всяка от тях чрез съответния защитник, жалба на повереника на частните обвинители и граждански ищци – Г. И. Р. и Ю. И. Р., и жалба на повереника на частния обвинител и граждански ищец М. П. С. – Р. против решение № 148 от 7.05.2020 г. на Софийския апелативен съд по в. н. о. х. д. № 753/2019 г.

В жалбата на подсъдимия И. В. К. са отбелязани касационните основания по чл. 348, ал. 1, т. 1-3 НПК. Подкрепят се с доводите, че въззивният съд неправилно е квалифицирал поведението му като съизвършителство по чл. 20, ал. 2 НК на престъпление по чл. 115 НК, осъществено при пряк умисъл с останалите подсъдими за причиняване на смъртоносното увреждане; от данните по делото се установява, че освен пробождането в корема, всички останали увреждания са леки телесни повреди, които и поотделно, и в съвкупност не могат да застрашат живота на пострадалия; Софийският апелативен съд неправилно е отказал да приложи института на неизбежната отбрана, значително подценявайки агресивните и провокативни действия на пострадалия Р.; след като е изключил неизбежната отбрана, съдът е пропуснал да обсъди наличието на мнима неизбежна отбрана; в рамките на изведената фактическа обстановка е бил длъжен да приложи чл. 118 НК или чл. 124 НК; наложеното наказание не съответства в достатъчна степен на многобройните смекчаващи вината обстоятелства и на едно изключително по своя характер. Направено е искане за отмяна на обжалваното решение и оправдаване на подсъдимия. Алтернативно се настоява за изменение на решението с преквалифициране на деянието - по чл. 118 НК, по чл. 124 НК и по чл. 20, ал. 4 НК, както и за намаляване на размера на наказанието лишаване от свобода и на изпитателния срок по чл. 66, ал. 1 НК.

Жалбата на подсъдимия В. Н. К. се позовава на всички касационни основания по чл. 348, ал. 1 НПК. Твърди се, че въззивният съд неправилно е

квалифицирал деянието по чл. 115 вр. чл. 20, ал. 2 НК, осъществено при пряк умисъл, тъй като всички увреждания, освен пробождането в корема, са леки телесни повреди, голяма част от които се дължат на падането на пострадалия върху стъклена витрина; съдилищата значително са подценили поведението на пострадалия Р., затова неправилно са отказали да приложат института на неизбежната отбрана и не са обсъдили хипотезата на мнима неизбежна отбрана; при изведената фактическа обстановка са налице основания за приложението на чл. 118 НК, а предвид действията на подсъдимия Н. В. К. и на чл. 124 НК; наложеното наказание не съответства в достатъчна степен на обществената опасност на деянието, съвкупността от данни за личността на подсъдимия и продължителността на самото наказателно производство. Направено е искане за отмяна на решението и оправдаване на подсъдимия или за изменение на решение с преквалификация на деянието - по чл. 118 НК или по чл. 124 НК, или по чл. 20, ал. 4 НК, както и намаляване на размера на наказанието и на изпитателния срок, определен по реда на чл. 66, ал. 1 НК.

В жалбата на подсъдимия Н. В. К. са наведени всички касационни основания по чл. 348, ал. 1, т. 1-3 НПК. В тяхна подкрепа се излагат съображенията, че въззивният съд е надценил едни факти, а е подценил други; не е анализирал в нужната дълбочина поведението на пострадалия Р. спрямо дъщеря му, него самия като баща и останалите членове от семейството; подценил е обстоятелството, че многобройните оплаквания до правоохранителните органи в гр. Дупница не само не са постигнали никакъв ефект, но на практика са довели до ескалация на действията на пострадалия Р., който на съответната дата отново е предприел нападение, обусловило ситуацията на неизбежна отбрана; фактическата обстановка е следвало да бъде изследвана и в светлината на мнимата неизбежна отбрана; дълготрайно натрупваният кумулиран афект дава основание за приложението на чл. 118 НК, а оказаната помощ след инцидента, която има значение при установяване на умисъла на дееца и за приложението в разглеждания случай на чл. 124 НК; тези обстоятелства могат да намерят отражение и върху размера на наказанието, който не съответства в достатъчна степен на обществената опасност на собственото му поведение, мотивите, подбудите, данните за личността и останалите многобройни и изключително смекчаващи отговорността обстоятелства. Направено е искане за отмяна на решението и оправдаване. Поискано е и изменение на решението, като деянието се преквалифицира по чл. 118 НК или по чл. 124 НК и се намали както размера на наказанието лишаване от свобода, така и на изпитателния срок по чл. 66, ал.1 НК.

В жалбата на повереника на частните обвинители и граждански ищци – Г. И. Р. и Ю. И. Р., се твърди явна несправедливост на наказанието поради пропускане на въззивния съд да обсъди отегчаващите отговорността обстоятелства, в т.ч. предходно съдебно решение, с което подсъдимият И. В. К. бил освободен от наказателна отговорност по реда на чл. 78а НК за причиняване на лека телесна повреда на друго лице по хулигански подбуди. Направено е искане за изменение на решението и налагане на наказание при условията на чл. 54 НК, както и за уважаване в пълен размер на предявените граждански иски за неимуществени вреди.

Касационната жалба на повереника на частния обвинител и граждански ищец М. П. С. – Р. се позовава на касационните основания по чл. 348, ал. 1, т. 2-3 НПК – съществени нарушения на процесуалните правила и явна несправедливост на наказанието. Допълнително се развиват съображения, че при поизнасяне по въпроса за наказанието въззивният съд не е оценил в достатъчна степен отегчаващите обстоятелства и неоснователно е съобразявал обстоятелства, които

не могат да смекчат отговорността на подсъдимите; в противоречие с установените по делото факти е отчитал принос на пострадалия за зараждането на конфликта; наказанието не е в състояние да постигне целите по чл. 36 НК. Направено е искане за отмяна на решението и връщане на делото за ново разглеждане с указания за увеличаване на наказанието на всеки от подсъдимите и за уважаване на гражданския иск в пълния му предявен размер за неимуществените вреди. Алтернативно се настоява за изменение на решението, като се увеличи присъденият размер на обезщетението.

В съдебно заседание защитникът (адв. Р.) на подсъдимия И. В. К. поддържа жалбата за неправилно приложение на закона и явна несправедливост на наказанието. Намира жалбите на поверениците за неоснователни.

Защитникът (адв. Б.) на подсъдимия В. Н. К. поддържа изцяло жалбата с обема от доводи, изложени в нея.

Защитникът (адв. М.) на подсъдимия Н. В. К. поддържа само касационните основания по чл. 348, ал. 1-2 НПК – нарушение на закона и съществено нарушение на процесуалните правила. Настоява жалбите на поверениците да бъдат оставени без уважение.

Повереникът (адв. А.) на частните обвинители и граждански ищци - Г. И. Р. и Ю. И. Р., поддържа касационната жалба с целия обем от доводи, изложени в нея.

Повереникът (адв. Г.) на частния обвинител и граждански ищец М. С. Р. представя в синтезиран вид съображенията, с които поддържа оплакванията, наведени в жалбата. Акцентира върху касационното основание за явна несправедливост на наказанието. Възразява и срещу процесуалната възможност да се уважи искането на защитниците за приложение на чл. 20, ал. 4 НК в рамките на фактите, приети по делото за установени от въззивния съд.

Прокурорът от Върховна касационна прокуратура дава заключение, че жалбите са неоснователни, поради което решението следва да бъде оставено в сила. Намира за несъмнено установено участието при пряк умисъл на тримата подсъдими като съизвършители на убийството на пострадалия Р.. Счита, че Софийският апелативен съд е приложил правилно закона, преквалифицирайки деянието по чл. 115 вр. чл.20, ал. 2 НК и не е допуснал съществено процесуално нарушение. Наложил е справедливо наказание и законосъобразно е уважил гражданските искове, определяйки и справедлив размер на присъдените обезщетения.

Върховният касационен съд, след като обсъди доводите в жалбите, съображенията на страните и извърши проверка на атакувания съдебен акт в пределите по чл. 347 ал. 1 от НПК, намери следното:

С присъда № 6 от 20.02.2018 г. на Кюстендилския окръжен съд по н. о. х. д. № 71/2016 г. подсъдимите - И. В. К. и В. Н. К. са признати за виновни, поотделно, в това, на 11.03.2014 г. в [населено място], в съучастие като помагачи с извършителя Н. В. К. умишлено да са улеснили умъртвяването на Н. Ю. Р. чрез отстраняване на спънки – нанасяне на побой, сломяване на съпротивата на пострадалия и създаване на пречки да се отбранява, поради което и на основание чл. 115 вр. чл. 20, ал. 4 НК, на подсъдимия И. В. К. е наложено наказание при условията на чл. 54 НК в размер на 13 (тринадесет) години лишаване от свобода, а на подсъдимия В. Н. К. при условията на чл. 55, ал. 1, т. 1 НК - 9 (девет) години лишаване от свобода.

Подсъдимият Н. В. К. е признат за виновен в това, на 11.03.2014 г. в [населено място], в съучастие като извършител с помагачите - И. В. К. и В. Н. К., умишлено да е умъртвил Н. Ю. Р., поради което и на основание чл. 115 вр. чл. 20, ал. 2 НК и чл. 54 НК е наложено наказание от 15 (петнадесет) години лишаване от свобода.

Определен е първоначален строг режим на изтърпяване на лишаването от свобода и е приложен чл. 59, ал. 1 НК.

Подсъдимите са осъдени солидарно да заплатят на М. П. Р. сумата от 50 000 лева, на Г. И. Р. сумата от 120 000 лева и на Ю. И. Р. сумата от 120 000 лева, представляващи обезщетение за причинени неимуществени вреди. В останалата част до пълния предявен размер гражданските искове са били отхвърлени.

Съдът се е разпоредил в веществените доказателства и в тежест на подсъдимите е възложил разноските по делото.

С решение № 148 от 7.05.2020 г. на Софийския апелативен съд по в. н. о. х. д. № 753/2019 г. присъдата е изменена, като деянието на подсъдимия И. В. К. и на В. Н. К. е било преквалифицирано от престъпление по чл. 115 вр. чл. 20, ал. 4 НК в престъпление по чл. 115 вр. чл. 20, ал. 2 НК. Наказанието на всеки от тримата подсъдими е намалено на три години лишаване от свобода с отложено изпълнение за срок от пет години, на основание чл. 66, ал. 1 НК. В останалата част присъдата е потвърдена.

Жалбите на подсъдимия И. В. К. и на подсъдимия В. Н. К., които се позовават на касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 2 НПК – съществено нарушение на процесуалните правила, са основателни.

В негова подкрепа обаче са представили и съображения, които са насочени да опровергават отделни фактически положения, релевантни към поведението на Н. Ю. Р.. Твърденията, че въззивният съд е подценил значително действията на пострадалия преди и по време на събитието и не ги е анализирал в нужната дълбочина, по същността си представляват възражения за необоснованост на фактическите констатации на съда както за отсъствието на непосредствено и противоправно нападение, така и за липсата на специфичните черти на физиологичния афект, респ. на силно раздразнено състояние, в което кой да е от подсъдимите да е взел решение и да е извършил инкриминираното му деяние по делото. Необосноваността не е касационно основание и в настоящото производство не може да доведе до последиците, които свързват с нея двамата жалбоподатели. Същите аргументи са били наведени пред въззивния съд, ефективно изследвани и в мотивите са получили ясен, точен и достатъчно изчерпателен отговор, основан на посочени доказателства и с помощта на специалните знания на експертите (л. 48-49).

Общо формулираният упрек в жалбата на подсъдимия Н. В. К., че Софийският апелативен съд е надценил едни факти за сметка на други, не позволява оплакването да бъде въобще проверено.

Един от основните доводи и на подсъдимия И. В. К., и на подсъдимия В. Н. К. концентрира вниманието върху пороци при преквалификацията на деянието от помагачество по смисъла на чл. 20, ал. 4 НК в съизвършителство по чл. 20, ал. 2 НК с подсъдимия Н. В. К., довели до неправилност на въззивното решение. В този аспект жалбите имат еднообразно съдържание, което позволява да бъдат разгледани заедно.

Воззивният съд не се е съгласил с разбирането на първоинстанционния съд за невъзможност без изменение на обвинението от прокурора по реда на чл. 287, ал. 1 НПК да се премине към преквалификацията на инкриминираните действия на подсъдимия И. В. К. и на подсъдимия В. Н. К.. Според повдигнатото обвинение с обвинителния акт те притежавали характеристиките на „отстраняване на спънки” по смисъла на чл. 20, ал. 4 НК (нанасяне на побой, сломяване на съпротивата на пострадалия и създаване на пречки да се отбранява). Или с други думи тези действия имали признаците на помагачество, защото по своята същност са се изразили в съдействие на подсъдимия Н. В. К. за извършване на престъплението по

чл. 115 НК – умъртвяване на пострадалия в резултат на нанесения удар с нож в коремната област, с който е причинено телесното увреждане, довело до смъртта.

Софийският апелативен съд е намерил основание да преквалифицира действията на подсъдимия В. Н. К. и на подсъдимия И. В. К., тъй като установените факти по делото сочели, че всеки от тях е осъществил проява, идентична с тази на подсъдимия Н. В. К. (нанасял удари), поради което е участвал в самото изпълнение на убийството на пострадалия Р.. Затова действията им не могат да бъдат окачествени като помагачество по смисъла на чл. 20, ал. 4 НК.

В съответствие с разпоредбата на чл. 287, ал. 1 НПК прокурорът единствено разполага с правомощия да измени обвинението пред първоинстанционния съд когато се установи по-тежко наказуемо престъпление или съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Без надлежно изменение на обвинението по чл. 287 НПК съдът се произнася в рамките на обвинението, формулирано с обвинителния акт.

Преквалификацията на деянието в по-тежко наказуемо престъпление или при съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението е недопустима и от въззивния съд. По силата на чл. 337, ал. 1, т. 2 НПК той разполага с правомощия сам да приложи закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление, но без да изменя съществено обстоятелствената част на обвинението (по арг. за противното от чл. 287, ал. 1 НПК). Ето защо мотивите на Софийския апелативен съд да пристъпи към преквалификацията не могат да се изчерпват с критика на първоинстанционния съд и обстойни разсъждения единствено от гледна точка на наказуемостта на съучастниците съобразно разпоредбата на чл. 21, ал. 1 НК. Те следва да съдържат отговор и на въпроса дали при преквалификация на деянието има или няма съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, изменя ли се фактическият състав на описаното в обвинителния акт деяние и разполагал ли е всеки от подсъдимите (В. Н. К. и И. В. К.) в конкретната ситуация с възможност пълноценно и ефективно да осъществи правото си на защита при интерпретация на инкриминираните им действия по различен начин - от улесняващи деянието, осъществено изцяло от подсъдимия Н. В. К. в действията, включени в състава на престъплението по чл. 115 НК и следователно, като част по самото умъртвяване на пострадалия Р.. Въпросът в посочения аспект в мотивите на Софийския апелативен съд не е бил обсъждан.

Съдебната практика трайно отстоява позицията, произтичаща и от закона, че по делата от общ характер фактическите параметри на произнасянето на съда по повдигнатото обвинение се очертават с обстоятелствената част на обвинителния акт. Неговото главно предназначение „е да формулира така обвинението, че да определи предмета на доказване от гледна точка на извършеното престъпление и участието на обвиняемия в него и по този начин да се поставят основните рамки на процеса на доказване и осъществяване на правото на защита” (т. 4. 2 от ТР № 2/2002 г. на ОСНК на ВКС). Важната роля на обвинителния акт неизменно се подчертава и в решенията на ЕСПЧ. С връчването на обвинителния акт „лицето, срещу което е повдигнато обвинение, става официално известно за правната и фактическа основа на отправените срещу него обвинения” (Сейдович с/у Италия, Камасински с/у Австрия и др.). Съдът в Страсбург последователно напомня също, че в наказателно-процесуален аспект изискването за пълна и подробна информация относно повдигнатите обвинения и съответната законова квалификация, която съдът може да възприеме по същество, са необходимо условие да се приеме, че процесът е справедлив (напр. Пелисие и Саси с/у Франция).

В разглеждания случай Софийският апелативен съд само бегло и лаконично е споменал, че фактите били описани в обстоятелствената част на обвинителния

акт, т.е. фактите оставали същите. Всъщност е променил както общата картина на инкриминираното събитие, така и отделните моменти от нея, свързани с действията на подсъдимите заедно и поотделно, мотивирайки по този начин и общия им по съдържанието си умисъл, насочен именно към постигане на конкретния престъпен резултат – смъртта на Н. Ю. Р.. Според описаната фактология в обвинителния акт подсъдимият Н. В. К. е причинил прободното нараняване в коремната област след като подсъдимият И. В. К. и подсъдимият В. Н. К. съборили пострадалия на пода. Едва тогава подсъдимият Н. В. К. се навел над него и му нанесъл удара с ножа, довел до смъртоносното увреждане.

Според приетото за установено от въззивния съд, подсъдимият Н. В. К. се възползвал от обстоятелството, че другите двама подсъдими нанасяли удари на пострадалия Р. и започнал да го мушка с ножа. При един от ударите ножът попаднал в дясната част на корема. В някакъв момент „подсъдимите” спрели да нанасят удари и пострадалия успял да се изправи (л. 10 от мотивите).

По този начин Софийският апелативен съд е очертал последователни, един след друг, четири удара (л. 47) с ножа от подсъдимия Н. В. К., отправени докато останалите подсъдими „продължили” да удрят пострадалия (л. 47).

При установяване на умисъла на убийство съдът е длъжен да извърши всестранна оценка на фактическите обстоятелства, придържайки се и към разясненията по т. 3 на Постановление № 2/57 г. на Пленума на Върховния съд. В тази насока Софийският апелативен съд е съобразявал (извън обема на силата) използваните от подсъдимия В. Н. К. и от подсъдимия И. К. съответно гаечен ключ и дървено парче от барплот. Не е посочил кои са онези специфични характеристики на конкретното средство (размери, маса и пр.) за въздействие върху тялото на пострадалия, които са му позволили да определи използвания предмет като реално годен да умъртви човек (л. 47), респ. от значение и за квалификацията на деянието. С подробности е описвал телесните увреждания, които се съдържали в експертизата (л. 19-21), но е пропуснал да отбележи степента на онези от тях, които според обвинението подсъдимите са причинили едновременно.

Допуснатите нарушения от въззивния съд са довели до ограничаване на процесуалните права, в частност на правото на защита на подсъдимите – И. В. К. и В. Н. К.. Това обуславя касационното основание по чл. 348, ал.1, т. 2 НПК. Фактическата и правна неделимост на въпросите по същество при обвинение за съучастническа дейност предполага отмяна на решението в неговата цялост и връщане на делото за ново разглеждане.

При това положение е безпредметно да се излагат аргументи по доводите на частните обвинители и граждански ищци, които могат да бъдат преценени при новото разглеждане на делото от друг състав на Софийския апелативен съд.

По изложените съображения, Върховният касационен съд, на основание чл. 354, ал. 1, т. 5 НПК

Р Е Ш И:

ОТМЕНЯ решение № 148 от 7.05.2020 г. на Софийския апелативен съд по в. н. о. х. д. № 753/2019 г.

ВРЪЩА делото за ново разглеждане от друг състав на Софийския апелативен съд.

Настоящото решение не подлежи на обжалване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:
ЧЛЕНОВЕ: